# דברים
## שבת חזון

א. שוין געריידט פיל מאל'[1], אז אע"פ וואס פון פ' בראשית ביז שבעה עשר בתמוז „מפטירין מענין הפרשיות דומה בדומה ומשם ואילך לפי הזמן ולפי המאורע" (ווי עס שטייט אין טור[2]) —

אעפ"כ, וויבאלד אז אלע ענינים פון תורה זיינען מדויק ביותר, איז פארשטאנדיק, אז אויך די הפטרות וועלכע מ'האט קובע געווען אין די שבתים פון י"ז תמוז ואילך „לפי הזמן כו'" [די הפטרה פון „דברי ירמי'" בפרשת פינחס (אדער מטות) וכו', „חזון" בפ' דברים[3] — האבן זיי אבער אויך א שייכות צו די פרשיות וועלכע מ'לייענט אין די שבתים („מענין הפרשיות כו'"), כאטש אז בעיקר זיינען זיי „לפי הזמן ולפי המאורע"[4].

און דאס איז מודגש ביותר אין שבת חזון. ווארום דער שם פון דעם שבת ווערט אנגערופן (במנהג ישראל, וואס תורה היא) ע"ש ההפטרה — שבת חזון, איז דאך מובן אז דאס איז דער תוכן פון דעם (גאנצן) שבת.

ב. צווישן די ענינים מיט וועלכע די הפטרה „חזון ישעי'"[5] איז „בדומה" צו דער פרשה (דברים) — איז:

די נבואה פון דער הפטרה „חזון ישעי'" באשטייט אין מוסר־רייד צו די אידן, און פונדעסטוועגן איז דער סיום וחותם ההפטרה[6] מיטן ענין הגאולה — „ואשיבה שופטיך גו' ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה";

אזוי געפינט מען אויך אין פ' דברים, אז הגם די פרשה אנטהאלט אין זיך „דברי תוכחות"[7], רעדט זיך אבער אין איר סיום וחותם[8] וועגן דער כניסה פון אידן לארץ ישראל — „לא תיראום כי ה' אלקיכם הוא הנלחם לכם".

און וויבאלד אז „הכל הולך אחר החיתום"[9], איז מובן, אז כאטש דער תוכן פון דער הפטרה איז „פורענותא"[10] — און פון די ג' דפורענותא איז די הפטרה פון חזון די ארבסטע פון זיי[11] — איז אבער די נקודה עיקרית שבה (— דער סיום וחותם) דער ענין הגאולה: „ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה".

און היות אז א הפטרה קומט אלס דער גמר וסיום פון דער סדרה אין תורה[12]

---

1) ראה לקו"ש ח"ט ע' 61. וש"נ. חי"ח ע' 342. ועוד.

2) או"ח סתכ"ח (בשם הפסיקתא). ועד"ז בשו"ע שם ס"ח. תוד"ה ר"ח מגילה לא, ב. וראה רמב"ם הל' תפלה פי"ג הי"ט.

3) ועד"ז הז' דנחמתא.

4) ראה בפרטיות לקו"ש ח"ט שם ובהערות שם.

5) ישעי' א, א ואילך.

6) שם, כו־ז.

7) ראה ספרי, ת"א, ת"י ופרש"י — ריש פרשתנו.

8) ג, כב.

9) ברכות יב, א.

10) תוס' מגילה שם, וטושו"ע שם — מפסיקתא. וברמב"ם שם „בדברי תוכחות". אלא שלדעת הרמב"ם הוא סדר אחר ולא כבטושו"ע.

11) ראה תוס' שם בסיומו, בהטעם דהפטורה דחזון הוא בשבת שלפני ת"ב — כי הוי ענין „אבילות". וראה ראבי"ה סי' תקצה „והפטורה דחזון ישעי' נהגו לקרותה בניגון קינה וענין אבילות הוא" (ועיי"ש שלכן קוראין אותה דוקא בשבת שלפני ת"ב (ולא לאח"ז) „כיון דבחול לא אפשר לאפטורי מפטיר בשבת").

12) להעיר מפירוש לשון „הפטרה" — אנציקלופדי' תלמודית בערכו (בתחלתו). וראה שם, דיש שקראו אותה בשם „אשלמתא", כי היא ההשלמה של קריאה בתורה.

— קומט ממילא אויס, אַז דער סיום ו„סך־הכל" פון דער סדרה איז — ענין הגאולה.

ועפ"ז יומתק וואָס אין לקו"ת — וואָס דער צמח צדק האָט אויסגעשטעלט אינעם סדר פון מאמרים „על סדרי פרשיות התורה כו'"[13] — איז אויף פרשת דברים פאַראַן בלויז דער איינ־ציקער מאמר[14] אויפן פסוק „ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה" (און ס'איז ניטאָ קיין מאמר אויף אַ פסוק פון דער סדרה גופא[15]) — וי"ל (בדרך אפשר) שהטעם ווייל זהו תוכן פון דער סדרה.

און אע"פ אַז דער ענין [אַז די נקודה עיקרית פון דער סדרה גיט זיך אַרויס אין דער הפטרה, און — בסיום ההפטרה] — איז שייך ביי אַלע סדרות, אעפ"כ געפינט מען ניט עד"ז בשאר הפרשיות אַז דער מאמר אין לקו"ת (אין אַ סדרה) זאָל זיין נאָר אויף אַ פסוק פון הפטרה[16], און דערצו — סיום ההפטרה.

וי"ל דעם טעם פאַרוואָס דוקא בפרשתנו איז דאָס — ווייל אין דעם ענין פון גלות וגאולה איז דאָס מודגש באופן מיוחד, וכדלקמן.

ג. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם וואָס עס שטייט אין ילקוט אין אַנהויב ירמי'[17]: „עלה ארי' במזל ארי' והחריב את אריאל עלה ארי' זה נבוכדנאצר דכתיב[18] עלה ארי' מסבכו במזל ארי' עד[19] גלות ירושלים בחודש החמישי, והחריב אריאל הוי[20] אריאל אריאל קרית חנה דוד, על מנת שיבא ארי' במזל ארי' ויבנה אריאל, יבא ארי' זה הקב"ה דכתיב בי'[21] ארי' שאג מי לא ייָרא, במזל ארי' והפכתי[22] אבלם לששון ויבנה אריאל בונה[23] ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס".

אַלע ענינים אין תורה זיינען דאָך בדיוק, און זיכער אַז אין איר איז ניטאָ קיין סתם מליצות ח"ו. וצריך להבין: וואָס איז די הדגשה אין דעם וואָס דער לשון „ארי'" וועט געענדערט און סיי בנוגע דעם חורבן („עלה ארי' במזל ארי' והחריב את אריאל"), און סיי בנוגע דעם בנין („שיבא ארי' במזל ארי' ויבנה

---

13) מנוסח השער דהלקו"ת אשר נערך ע"י כ"ק אדמו"ר הצ"צ.

14) על פסוק מהסדרה או הפטורה. וגם מאמר השני שם — הוא בהמשך לד"ה ציון במשפט תפדה.

15) באוה"ת לאדמו"ר הצ"צ נמצאו כמה מאמרים לפ' דברים, ואולי יש בהם גם (חלקים) מאדמו"ר הזקן. אבל ראה רשימת מאמרי אדה"ז על סדר פסוקי התורה (בסו"ס מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' א'מד) — שלא נמצאו ע"פ דברים.

16) אף שישנם מאמרים דסדרות שבאו על פסוקים מההפטורה. ולהעיר שבתו"א פ' בראשית מתחיל במאמרי ד"ה השמים כסאי וד"ה כי כאשר השמים החדשים — פסוקים מההפטרה (דשבת ר"ח*), אבל (נוסף לזה שגם הם שייכים לתוכן הסדרה, בראשית גו' את השמים ואת הארץ) הרי לאח"ז — כמה מאמרים על פסוקי ועניני פ' בראשית.

בפ' תרומה הד"ה אינו מהפרשה, אבל תוכן המאמר בענין דהסדרה — הכרובים, עיי"ש. וראה בס"פ תרומה: כי"ק אדמו"ר נ"ע ביאור ענין הכרובים.

בלקו"ת פ' צו ופ' שמיני אין ד"ה על פסוקים דהסדרה אבל תוכן המאמרים שייכים להסדרה.

17) רמז רנט. הובא ונתבאר באוה"ת נ"ך כרך ב ע' אינו ואילך. ד"ה בונה ירושלים ה' דש"פ ואתחנן תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' רעא).

18) ירמי' ד, ז.

19) שם א, ג.

20) ישעי' כט, א.

21) עמוס ג, ח.

22) ירמי' לא, יב.

23) תהלים קמז, ב.

*) דמאמרים אלו נאמרו בשבת ר"ח — ראה בהוספות לס' מאמרי אדה"ז — תקס"ה ח"ב (ע' א'קיז).

אריאל") עס האָט דאָך געקענט שטיין „בא נבוכדנאצר בחודש החמישי כו' על מנת שיבא הקב"ה כו' ויבנה ביהמ"ק"?

ד. איז דער ביאור בזה, אַז דערמיט באַוואָרנט דער מדרש אַ כללות'דיקע שאלה בנוגע חורבן ביהמ"ק:

ס'איז אַ הלכה פסוקה[24]: „כל המשבר כלים וקורע בגדים והורס בנין כו' דרך השחתה עובר בלא תשחית"[25]. נאָך מער: נוסף אויפן איסור פון בל תשחית, איז בנוגע דעם ביהמ"ק דאָ דער איסור פון „לא תעשון גו'" — מען טאָר ניט צע־שטערן אַ חלק פון בית המקדש, „הנותץ[26] אבן אחת מן המזבח או מכל ההיכל און מבין האולם ולמזבח דרך השחתה לוקה שנאמר[27] ונתצתם את מזבחותם וגו' לא תעשון כן לה"א". ועאכו"כ — דעם גאַנצן ביהמ"ק. און ווי דער רמב"ם רעכנט אין מנין המצות[28] „שלא לאבד בית המקדש או בתי כנסיות או בתי מדרשות".

שטעלט זיך די שאלה*[28]: וויבאַלד אַז „מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל"[29], אַז דער אויבערשטער איז מקיים כביכול די מצוות וואָס ער זאָגט אַן אידן[30], איז ווי קומט עס[31] אַז דער אויבערשטער האָט דערלאָזט חרוב מאַכן דעם ביהמ"ק, און נאַכמער: דאָס איז געטאָן געוואָרן בשליחותו ית', ווי עס שטייט אין נבואה[32] „הנני שולח ולקחתי גו' ואל נבוכדראצר מלך בבל עבדי גו'"?!

און אויב — ווייל אידן זיינען ניט געווען ראוי צו האָבן דעם ביהמ"ק — האָט דער אויבערשטער געקענט גונז זיין דעם מקדש, ע"ד ווי מען געפינט בנוגע דעם משכן אַז „נגנז אוהל מועד כו'"[33], און נאָך מער: ביים מקדש גופא איז דאָך „טבעו בארץ שערי'"[34]; ועד"ז זיינען כמה כלים נגנז געוואָרן[35].

ה. בנוגע דעם איסור פון בל תשחית קען מען לכאורה ענטפערן ע"פ מאמר רז"ל אויפן פסוק[36] „כלה ה' את חמתו", אַז „שפך חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל" (און דער־פאַר איז בא אסף"ן ניט „בכי לאסף" נאָר „מזמור לאסף").

און דערפאַר איז דאָס ניט אַן ענין פון בל תשחית, ווייל דער איסור איז נאָר „כשעושה דרך השחתה וקלקול, אבל ע"מ לתקן מותר לקלקל אם א"א לתקן אלא ע"י קלקול זה"[37].

---

24) רמב"ם הל' מלכים פ"ו ה"י. שו"ע אדה"ז חו"מ הל' שמירת גוף ונפש ובל תשחית סעיף יד.

25) ברמב"ם שם ממשיך „ואינו לוקה אלא . . מדבריהם", וראה מל"מ שם ה"ח („א"ה כו'") דלדעת הרמב"ם — בכל דבר מלבד אילנות הוא רק מדרבנן. אבל בשו"ע אדה"ז שם הלשון: „עובר בל"ת שנאמר לא תשחית גו'". וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך בל תשחית בתחלתו המחלוקת בזה.

26) לשון הרמב"ם הל' ביהב"ח פ"א הי"ז. ובהל' יסוה"ת פ"ו ה"ז — „הסותר" ועוד שינויים. וראה צפע"נ הל' יסוה"ת שם. ועוד. ואכ"מ.

27) ראה יב, ג־ד.

28) שבריש ספר היד מל"ת סה. ועד"ז — בסהמ"צ מל"ת סה. ובכותרת להל' יסוה"ת מצוה ח כתב: שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהם (כי מקצר ביותר בהלשון). ואכ"מ.

*28) בהבא לקמן העירני ח"א מס' נפש חיים (לר"ח פאלאגי') מע' הבי"ת אות יד. וש"נ.

29) תהלים קמז, יט.

30) שמו"ר פ"ל, ט. ועד"ז — ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. וראה ברכות ו, א (בנוגע תפלין). ועוד.

31) ראה ב"ר פי"א, ה.

32) ירמי' כה, ט ואילך. וראה שם ז, יד (ועשיתי לבית גו'); לב, ג (הנני נותן גו'). ועוד.

33) סוטה ט, סע"א.

34) איכה ב, ט. איכ"ר שם (פ"ב, יג). במדב"ר פט"ו, יג. זח"א ג, א. וראה סוטה שם ובפרש"י שם.

35) יומא נב, ב. וש"נ.

36) איכה ד, יא. איכ"ר שם.

37) שו"ע אדה"ז שם סט"ו.

ע"ד ווי ס'איז דער דין בנוגע למלאכת שבת, אַז כל המקלקלין פטורין[38] (אויב „קרע בגדים או שרפן או שבר כלים דרך השחתה הרי זה פטור"[39]) ואעפ"כ איז „הקורע בחמתו או על המת שהוא חייב לקרוע עליו חייב מפני שמיישב דעתו בדבר זה וינוח יצרו והואיל וחמתו שוככה בדבר זה הרי הוא כמתקן וחייב"[40]; ועד"ז בעניננו: וויבאַלד אַז דער חורבן ביהמ"ק איז געווען באופן פון „כילה . . חמתו" איז דאָס אַן ענין פון תיקון.

נאָך מער: דורך דעם וואָס „כילה . . חמתו" איז „לא שפך חמתו על ישראל". קומט אויס, אַז בנוגע אידן איז דער חורבן אַן ענין פון מקלקל „ע"מ לתקן", וואָרום „א"א לתקן אלא ע"י קלקול זה", און ס'איז ניטאָ דערביי דער איסור פון בל תשחית[41].

עס בלייבט אַבער ניט מובן בנוגע דעם איסור פון „לא תעשון כן": אע"פ אַז דער איסור פון „לא תעשון כן" איז (כדיוק לשון הרמב"ם[42]) דוקא וועז דאָס איז „דרך השחתה"[43], און ווי דער כסף משנה[44] טייטשט אַפ „שאם נותץ כדי לתקן ודאי שרי" — דאַרף אַבער דער „כדי לתקן" זיין אַ תיקון ובנין[45] בגוף הדבר[46]. ובפרט לויטן פסק דין אין רמ"א[47] אפילו בנוגע לבית הכנסת, אַז „אסור לסתור דבר מבית הכנסת אלא אם כן עושה על מנת לבנות"; אויב אַבער ער טוט עס לצורך אחר, אפילו לצורך מצוה, איז דאָס אסור[48]. דער איינציקער היתר איז נאָר וועז די סתירה איז ע"מ לבנות, און כדי לבנות במקום[49].

וי"ל אַז דאָס איז די הוספה אוז דער דיוק אין ילקוט „עלה ארי' כו' והחריב את אריאל כו' על מנת שיבא ארי' כו'

---

38) רמב"ם הל' שבת פ"א הי"ז. משבת קה, ב. ובכ"מ.

39) רמב"ם שם.

40) רמב"ם שם פ"י ה"י. וראה שם פ"ח ה"ח.

41) עדמ"ש במדות פ"א מ"ב „ורשות הי' לו לשרוף את כסותו", „ואין כאן משום בל תשחית כו'" (פי' הרא"ש שם). וראה לקו"ש חי"ח ע' 465 ואילך הביאור בזה לדעת אדה"ז, אף שפסק שם (סו"ס יד) דאיסור בל תשחית הוא „אפילו כוונתו כדי להראות כעס וחימה להטיל אימה על בני ביתו שאינן נוהגין כשורה". ע"י"ש.

42) הל' יסוה"ת והל' ביהב"ח שם.

43) וכלשונו בהל' מלכים שם (ועד"ז בשו"ע אדה"ז שם סט"ו) לגבי בל תשחית. ועד"ז בהל' שבת שם פ"א לגבי איסור שבת.

44) הל' ביהב"ח שם.

45) ולהעיר דגם במלאכת שבת לגבי סותר כתב הרמב"ם (הל' שבת פ"א הי"ח) „כל המקלקל ע"מ לתקן חייב כיצד הרי שסתר ע"מ לבנות במקומו" (וכשבת לא, ב). ועפ"ז צ"ע אם הדין ברמב"ם שם פ"י (הנ"ל בפנים) הקורע בחמתו כו' דנחשב כמתקן הוא גם במלאכת סותר, כמו שפירש במנ"ח מצוה לב במוסך השבת (מט, ד) ברמב"ם שם (פ"י ה"י) ד"ל"ד ע"מ לבנות אלא העיקר שלא יהי' דרך השחתה שהוא מקלקל". ע"י"ש.

[והא דלא כתב הרמב"ם בפ"י (הט"ו) ע"מ לבנות במקומו — לפי שסמך על מ"ש לפנ"ז בפ"א (שו"ת אבני נזר או"ח ח"א סק"ד ס"ה)].

וראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' רעח ס"ב-ג. שו"ת הצ"צ או"ח ס"כ אות ג. שו"ת אבני נזר שם סרל"ג ס"ד ואילך. ועוד. ועצ"ע. ואכ"מ.

46) ראה בארוכה שו"ת צ"צ שם. ושם בסוף אות ג, דגם להרמב"ם שלא אסר אלא דרך השחתה אם אין התיקון מתקן כל הקלקול חשוב זה השחתה. וראה שם בסוף התשובה: ואפ"ל גם הרמב"ם לא כתב דרך השחתה אלא לענין חיוב מלקות כו' אבל להתיר כשאינו דרך השחתה י"ל דבעינן שיהי' ע"מ לתקן כמ"ש המרדכי (דלקמן הערה הבאה — שצ"ל ע"מ לבנות). וראה גם שו"ת תורת חסד או"ח ס"ד. שד"ח כללים מערכת המ"ם כלל יב (כרך ב תיג, ב ואילך).

47) שו"ע או"ח סו"ס קנב (ממרדכי פ"ד דמגילה).

48) וראה שו"ת צ"צ ותורת חסד שם.

49) ראה ט"ז שם סקנ"א סק"ג ובפרמ"ג שם.

ויבנה אריאל״: להדגיש אַז די מטרה פון חורבן הבית איז געווען (ניט צוליב דעם חורבן עצמו, נאָר) צוליב אַן ענין נוסף, און „על מנת שיבא ארי׳ כו׳ ויבנה אריאל״ — „ע״מ לבנות״, ובמילא איז מובן אַז דאָ איז ניטאָ דער איסור פון ניתוץ הבית, חורבן ביהמ״ק, נאָר פאַרקערט[50]: „ההיאַ נתיצה בנין מקרי״[51] — דער חורבן וניתוץ גופא, איז (שמו) ענינו — בנין.

און מהאי טעמא איז דער ילקוט כופל וחוזר דעם זעלבן נאָמען „עלה ארי׳ במזל ארי׳ והחריב את אריאל כו׳ על מנת שיבא ארי׳ במזל ארי׳ ויבנה אריאל״ — ווייל דאָס איז מסביר ומדגיש, אַז דער תוכן פנימי פון דעם חורבן — די נתיצה — איז „בנין (מקרי)״: ביז אַז דער ענין וגורם החורבן, האָט דעם זעלבן שם (וואָס „שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש״ ווייזט אויף תוכן הדבר[52]) ווי דער וואָס טוט אויף דעם בנין ביהמ״ק כפשוטו — „יבא ארי׳ במזל ארי׳ ויבנה אריאל״[53].

ו. פון דעם קומט אַרויס אַן ענין נפלא בנוגע לחורבן הבית, בית ראשון ועאכו״כ בית שני:

דער בנין ביהמ״ק השלישי דורך דעם אויבערשטן — „יבא ארי׳ זה הקב״ה כו׳ במזל ארי׳ והפכתי אבלם לששון ויבנה אריאל״, איז ניט אַ זאַך וואָס וועט זיך ערשט אַנהויבן לעתיד לבא, נאָר התחלת בנינו האָט זיך אויפגעטאָן תיכף לחורבן הבית.

נאָר מער, דאָס איז דער גאַנצער תכלית פון חורבן הבית: דער אויבערשטער האָט געוואָלט „מתקן״[54] זיין דעם בית המקדש[55], אַז ער זאָל ניט זיין ווי עס איז געווען פריער, אַ „בניינא דבר נש״[56] וואָס האָט ניט קיין קיום[57], נאָר עס זאָל זיין „בניינא . . דקב״ה״[56], אַ בנין נצחי — און דעריבער איז געווען

---

50) ראה תשב״ץ ח״א ס״ב (הובא בשו״ת תורת חסד שם אות ד) שמביא ראי׳ שמותר לסתור היכל כולו בשביל לבנות, דבבא בן בוטא השיא עצה (ב״ב ד, א. וכצ״ל בתשב״ץ שם) להורדוס „למסתרי׳ להיכל ולמבני״. ואם נאמר שמזה הוא מקור דברי הרמב״ם (בהל׳ יסוה״ת והל׳ ביהב״ח) למ״ש „דרך השחתה״ — מובן, דפירוש „דרך השחתה״ הוא בכל גווני דאינו ע״מ לבנות במקומו בנין (חדש ו)יפה יותר. וראה לקמן הערה 54.

51) ל׳ המרדכי במגילה פ״ד סתתכ״ו, ומקשרו עם הדין דנתיצת ביהמ״ק (הובא בב״י לטאו״ח שם סקנ״א ד״ה כתב המרדכי. שו״ת צ״צ שם ס״א ד״ה ויש לחקור).

52) שער היחוד והאמונה ספ״א.

53) ע״פ כ״ז יומתק (בפנימיות הענינים) זה שמדרש הנ״ל הוא בילקוט ירמי׳ שבזה מודגש יותר הנ״ל, כי „ירמי׳ כולי׳ חורבנא . . וישעי׳ כולי׳ נחמתא״ (ב״ב יד, ב. יל״ש ירמי׳ שם בתחלתו — רמז רנה).

54) ראה שו״ע אדה״ז או״ח סרע״ח ס״ב, ב׳ דיעות (לגבי שבת) בסותר ע״מ לבנות — אם צריך שיהא בנין האחרון יותר טוב מן הראשון או לא. וראה שו״ת צ״צ ח״ו שער המילואים — חידושים על מס׳ שבת (בהוצאת קה״ת תשכ״ד — ט, סע״ב). אבל גם להדיעה שלענין איסור שבת א״צ שיהא הבנין יותר טוב מן הראשון לאחשבו כסותר ע״מ לבנות, הרי לענין ניתוץ אבני היכל כו׳ — בכדי שהסתירה תהי׳ נחשבת כבנין הוא דוקא בסתרו ע״מ לבנות במקומו בנין טוב ויפה מהראשון, וכנ״ל (הערה 50) בעצת בבא בן בוטא להורדוס. וכמפורש בשו״ת משאת בנימין (שהובא בשו״ת צ״צ שבהערה 51).

55) כי אף ש„עלה ארי׳ מסבכו כו״ מדובר בבית ראשון שהחריב נבוכדנאצר, הרי על בית השני (אף שחסרו בו ה׳ דברים — יומא כא, ב) נאמר (חגי ב, ט. ב״ב ג, סע״א ואילך) גדול יהי׳ כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון. ויומתק ע״פ זח״ג שבהערה הבאה (ועד״ז הוא בראב״ע חגי שם — בפי׳ הב׳).

56) זח״ג רכא, א. וראה גם שם ח״א כח, א.

57) ולהעיר שגם האופן ד„גדול יותר״ דבית שני הוא „בבנין״ או „בשנים״ (ב״ב שם), היינו שהי׳ לו קיום יותר. וראה בארוכה לקו״ש ח״ט (ע׳ 8-27 ובהערות שם: ע׳ 62; ע׳ 8-67), שהוא גדלות גם באיכות וברוחניות.

דער חורבן פון די בתי מקדשות, בית ראשון ובית שני, ע"מ לתקן ולבנות א מתוקנ'דיקן ביהמ"ק, ביהמ"ק השלישי וואס איז בנינא דקוב"ה. קומט אויס, אז דער חורבן פון די בתי מקדשות איז גאר א גדר פון „בנין", ניט חורבן וסתירה.

ז. עפ"ז יש לבאר בעומק יותר דעם סיפור אין מדרש[58], אז וועז אז ערבי (בשעת חורבן הבית) האט געהערט ווי „צעקה פרתו"[59] פון א אידן האט ער אים געזאגט אז דער ביהמ"ק איז איצט חרוב געווארן; און תיכף ממש לאח"ז וועז „הפרה צועקת פעם אחרת"[59] — האט ער אים געזאגט אז „נולד מושיעיהם וגואלן של ישראל"[59] —

די"ל, אז בפנימיות הענין ווערט דערמיט געמיינט ניט נאר אז דעמאלט איז געבארן געווארן משיח, והיינו אז פון דעם רגע נאכ'ן חורבן איז ער גרייט אויסצולייזן די אידן, אז מיט דעם חורבן איז אויך געקומען די הכנה, התחלת ואפשריות הגאולה

(וכמובן ההכרח ע"ז בפשטות: ווי־באלד אז וועז אידן טוען תשובה איז „מיד הן נגאלין"[60], און אני ישנה בגלותא אבער ולבי ער להקב"ה וכו'[61], מוז משיח זיין גרייט גלייך אין דער רגע שלאחרי החורבן, כדי ס'זאל קענען זיין די גאולה — „מיד"[62] כשעושין תשו־בה[63]),

נאר יותר מזה — דער חורבן הבית און די גאולה ובנין ביהמ"ק זיינען ניט בהפסק זמן, בהפסק רגע ביניהם — נאר תיכף ממש לחורבן איז געווען בעולם הזה למטה בארץ ישראל עצמה — די התחלת הגאולה, נולד מושיען.

בגלוי הערט זיך אן ביי אידן דער ענין החורבן, ובמילא — הלכות ט' באב וכו' — אבער ענינם (פון תעניות און ט"ב בפרט) — איז דאך ברייגעזען צו תשובה, ובלשון הרמב"ם ריש הל' תעניות: ודבר זה מדרכי התשובה הוא[64]. כדי אז די גאולה ובנין המקדש זאל קומען דורך תשובה ועבודת ישראל בפועל.

ח. אט דער ענין (אז התחלת תיקון ובנין הבית פאנגט זיך אן תיכף ממש לחורבן, וואס דאס איז דער גאנצער תכלית פון דעם חורבן, צוליב דעם תיקון הבית) —

געפינט מען מפורש גלייך ביי דעם ערשטן גלות, גלות מצרים, אז גלייך — תיכף ממש — נאך דער גזירה אויפן גלות, „ועבדום וענו אותם"[65], האט דער אויבערשטער אנגעזאגט אברהם אבינו „ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"[66]. וכידוע דער ביאור בזה[67], אז דער גאנצער ענין פון גלות מצרים איז געווען צוליב דער עלי' (דעם „רכוש גדול") פון אידן, און מקבל זיין די תורה (נאר די אידן זייען־דיק אין גלות ושעבוד מצרים האבן דאס

58) איכ"ר פ"א, נא.

59) לשון המתנת כהונה שם.

60) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

61) זח"ג צה, א. וראה שהש"ר עה"פ (שה"ש ב, ה) אני ישנה גו'.

62) ואף שאומר „דאתיליד פריקהון דיהודאי" (ואיך שייך שיהי' מוכן תיכף לגאול את ישראל) — הרי מצינו דוגמתו קודם המבול דביום שנולד עזר לאמו (ב"ר פל"ו, א. ויק"ר פ"ה, א). וצ"ע ובירור ב„נבואת הילד" (נדפס בסו"ס נגיד ומצוה ועוד. וראה סה"ד ד"א רמה).

63) ראה שיחת חגה"ש תשד"מ שבעת החורבן הי' זמן המוכשר ומסוגל ביותר לתשובה כאשר בנ"י ראו חורבן הבית כו'.

64) ושם רפ"ה שקאי בהד' צומות — כולל ת"ב: ישראל מתענים כו' כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה.

65) לך טו, יג.

66) שם, יד.

67) ראה לקו"ש חכ"א ע' 15 ואילך. ושו"נ.

ניט געפילט, דערפאַר האָבן זיי געוואָלט אַרויסגיין פון גלות וואָס פריער און מוותר זיין אויפן רכוש גדול[68].

[ויש לומר אַז דאָס איז דער פירוש הפנימי אין דעם וואָס שבט לוי לא נשתעבדו[69]: מצד דעם וואָס בא זיי איז אַלעמאָל געווען דער לימוד התורה ועמדו במצות אבות[70], האָבן זיי געוואוסט און בייַ זיי האָט זיך אַנגעהערט אין מצרים אַז דער גלות ושעבוד גופא ברענגט דעם זיכוך ועלי', דעם רכוש גדול — ובמילא האָט זיך בא זיי ניט געפילט שעבוד].

ועד"ז — וויבאַלד כל המלכיות (הגליות) נקראות ע"ש מצרים[71] איז דאָס בנוגע אַלע גליות, ובפרט גלות זה האחרון: בגלוי ובהרגש פאַנגט זיך אָן די גאולה בהפסק זמן לאחר החורבן (התחלת הגלות), אַבער בפנימיות, ווי־באַלד דער גאַנצער ענין הגלות איז צוליב דער עלי' דהגאולה (דער רכוש גדול וואָס מען נעמט אַרויס פון גלות), איז שוין די ערשטע רגע נאָך רגע הגלות — בלתי נפרד רגע פון הגאולה[72].

וכנ"ל — איז דאָס ניט נאָר אינעם ענין החורבן והגלות ווי דאָס איז מצד למעלה, מצד דעם אויבערשטן, נאָר אויך אין דער עבודה פון אידן. ביז — צעקה פרתו אפילו אַ בהמה, דאָ למטה,

ויתרה מזו בלשון פון דעם אַלטן רבי'ן[73] „תכלית השלימות הזה של ימות המשיח ותחיית המתים שהוא גילוי אור א"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות". און וויבאַלד אַז די גילויים ועניני הגאולה קומען דורך „מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות", איז מובן, אַז די גילויים ועניני זיינען מן המוכן, זיינען „דאָ" אין מעשינו ועבודתנו[74].

בעיני בשר זעט מען דאָס ניט, אַבער צדיקים ונשיאי ישראל וואָס האָבן ליכטיקע אויגן זען זיי אין דעם גלות גופא (סיי אין דער ירידה וחושך הגלות און סיי אין מעשינו ועבודתנו) דעם ענין הגאולה שבזה.

ט. ע"פ הנ"ל יש לבאר א דבר תמוה בנוגע ענין הקצין.

די גמרא[75] זאָגט: „תיפח עצמן של מחשבי קיצין". און דער רמב"ם ברענגט דאָס בספרו (וואָס איז „הלכות הלכות") בסופו[76]: „וכן לא יחשב הקצין אמרו חכמים תפח רוחם של מחשבי הקצים".

לפועל געפינט מען אַבער א ריבוי קצים — נוסף אויף חז"ל אין גמרא, אויך פון גדולי ישראל שלאחר זמן הש"ס בכל הדורות[77], ונוסף על כ"ז — דער רמב"ם אַליין שרייבט א קץ באגרת תימן[78] שלו; ועד"ז בהדורות שלאח"ז, וידוע דער קץ

---

68) ברכות ט, ריש ע"ב.

69) פרש"י שמות ה, ד. וראה שמו"ר פ"ה, טז. תנחומא וארא ו.

70) ראה רמב"ם הל' ע"ז ספ"א.

71) ב"ר פט"ז, ד.

72) ראה גם לקו"ש חי"ט ע' 72 ואילך, בביאור הסיום דמס' מכות: ר' עקיבא משחק כו'.

73) תניא רפל"ז.

74) ראה לקו"ש חכ"א ע' 18 ואילך. חכ"ב ס"ע 75 ואילך.

75) סנהדרין צז, ב.

76) הל' מלכים פי"ב סה"ב.

77) כמה מהם הובאו ונסמנו בהערות הרב מרגליות לשו"ת מן השמים (ירושלים תשי"ז) לסי' עב.

78) פרק ג' קרוב לסופו. וראה לקמן בפנים והערה 88.

פון דעם אַלטן רבי'ן אין דעם מאמר הידוע[79] „ואת האלף ושבע מאות"[80].

בפשטות לערנט מען אַז מיט „תיפח עצמן של מחשבי קיצין" ווערט געמיינט[81] (ווי די גמרא איז ממשיך) „שהיו אומרים כיון שהגיע עת הקץ ולא בא שוב אינו בא". און ווי דער רמב"ם איז מסביר (באגרת תימן) אַז דאָס ברענגט אַ כשלון ותקלה לעם, ווייל „שמא יטעו בראותם שבאו הקצים ולא בא"[82], וועט דאָס גורם זיין העדר האמונה אין ביאת המשיח, „לפיכך התפללו עליהם חכמים שתפח דעתם וישחת חשבונם"[83].

משא"כ דאָס וואָס די גדולי ישראל האָבן מגלה געווען קצים איז עס געווען, אדרבה, צוליבן תכלית הכי נעלה (ווי דער רמב"ם איז ממליץ אויפ'ן רס"ג[84] בנוגע די קצים וואָס ער האָט מודיע געווען) היות אַז דאָס זיינען געווען זמנים ווען אידן זיינען געווען בשפל המצב, „בעלי סברות רבות נשחתות",

79) ראה ס' השיחות תורת שלום ע' 237 (ובסה"מ פר"ת ע' שיט). המאמר נדפס במאמרי אדה"ז — פרשיות ח"א ע' תיט ואילך. וראה שם ע' תכג. וראה אוה"ת להצ"צ נ"ך ע' קפג.

80) ראה דברי כ"ק אדנ"ע בנוגע שנת תרס"ו (שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר — בהוספות לסה"מ תרס"ו בסופו — קה"ת, תנש"א, ע' תרפח).

81) ראה פרש"י סנהדרין שם ד"ה ויפח הקץ: תיפח נפשו של מחשב הקץ שלא הי' לו לכזב ולומר כיון שהגיע וכו'. והיינו, דמפרש ההמשך בגמ' „שהיו אומרים כו'" — אמחשבי קצים עצמם. והוא דלא כפירוש הרמב"ם דלקמן בפנים, דשאר העם יטעו בזה.

82) כ"ה בתרגום דאגרת תימן דר' נחום המערבי (וכן להלן). ובשאר התרגומים בכמה שינויים.

83) „שיכזיב השם מחשבתם ויפסיד הנהגתם" (תרגום אבן חסדאי) „להכשילם ולהפסיד הנהגתם" (אבן תיבון), ובשלשתם הוא בלשון תפלה. ובתרגום קאפח „ולפיכך קללום שיכזיב ה' את הבירור שלהם ויקלקל מועצותיהם".

84) באגרת תימן שם.

האָבן די גדולי ישראל זיי צונויפגעזאַמלט און צוגעצויגן אַ „המון העם על דרך חשבון הקצים" און דערמיט געשטאַרקט זיי באמונתם און מעורר געווען ביי זיי די תקוה צו דער גאולה[85] דורך[86] מודיע זיין אַז די גאולה איז קרובה ממש לבוא, אע"פ וואָס לולא זאת „התורה אסרה זה"[87],

ע"פ הנ"ל י"ל בדרך אפשר — ווי־באַלד אַז צדיקים זעען בכל זמן משך הגלות ווי די עבודה בכל יום ורגע פון גלות איז כולל אין זיך און ברייננט עניני הגאולה, און נאָך יעדער טאָג וכו' אין גלות זעען זיי די הוספה בהגילויים ועליות פון דער גאולה (רכוש גדול), ביז אַז די הוספות קלייבן זיך צוזאַמען און עס קומט א מצב פון שלימות בההוספה — האָבן זיי מגלה געווען זמן השלימות — שנת הקץ, אַז מ'האַלט אין דערגרייכן און צוקומען צו די שלימות פון דער הוספה, פון דעם העכערען גילוי — ובמילא דאַרף די עבודה פון בנ"י אין דעם זמן צווישן דעם מגלה זיין דעם קץ און דעם יום הקץ — זיין בהתאם לשלימות הגילוי הזה, אַז דאָס זאָל קומען ע"י עבודתם בפועל,

גילוי הקץ, חשבון הקץ ע"י הרמב"ם וכו' אדמו"ר הזקן איז אַ התעוררות להוספה נאָך מער אין דער עבודת התוהמ"צ זיי זאָלן זיין בהתאם לזה, ונתינת כח ע"ז.

85) בשאר התרגומים בשינוי (גם בתוכן) קצת.

86) ומסיים „ואין לטעון עליו על שטעה בחשבונותיו". ועד"ז בתרגום אבן תיבון. ובאבן חסדאי „ואין הכזבת הקצים אשר עשה תפיסה עליו". ועד"ז בתרגום קאפח.

87) כ"כ הרמב"ם בנוגע להרס"ג „אע"פ שהי' יודע שהתורה אסרה זה". ובתרגום קאפח „שהתורה הזהירה על כך". וכיו"ב בשאר התרגומים.

ובמילא נוסף אז עס איז פשוט אז ניט וועגן דעם רעדט דער איסור פון „חישוב קצים" — וואס כנ"ל דער רמב"ם ברייגט עם להלכה —

איז צדיקים גדולים וואס זיי זענען[88] די עלי' גדולה ורכוש גדול וואס אידן האבן שוין דערגרייכט בזמן זה,

וואס דאס ברייגט זיי צו מפליא זיין ביותר בשבחן פון אידן ובאהבת ישראל ובזכותן פון אידן, אלע אידן —

איז אדרבה, זיי דארפן דאס מגלה זיין, אלס א התעוררות לתוספת בעבודת השם ונתינת כח ע"ז, בכדי אידן זאלן נאכמער מוסיף זיין בעבודתם בהתאם לזה, כנ"ל.

יו"ד. ע"פ זה יומתק בהענין פון שם השבת — „שבת חזון":

כפשוטו איז דאס ע"ש התחלת ההפטורה „חזון ישעי'", וואס בגלוי איז „אשר חזה על יהודה וירושלים גו'" די ענינים בלתי רצויים — (ג') דפורענותא

לאידך, איז ידוע וואס ר' הלל פאריטשער ברענגט[89] „בשם הרב מבארדיטשוב נבג"ם" אז „שבת חזון" איז מלשון מחזה, אז אין דעם שבת באווייזט מען „לכאו"א המקדש דלע־תיד"[90].

ולפי הנ"ל איז מובן, אז דאס זיינען ניט קיין פירושים הפכיים, נאר אדרבה, זיי האבן א שייכות צווישן זיך: און נאכמער — זיי זיינען בהמשך תיכף ממש זל"ז: אין דעם חורבן ביהמ"ק, ביז צו דער מדריגה הכי תחתונה ווי דאס איז בשבת חזון וואס איז שבת שלפני (ושייך ל)ת"ב[91] — „זעט" מען (אין דעם שבת עצמו — ומתחיל מהרגע הא' שנקרא שבת חזון) דעם בנין המקדש דלעתיד.

און דאס איז פועל אויפן אידן, אז ער זאל ניט נתפעל ווערן פון אלע שווערי־קייטן פון דעם חושך הגלות, ובדרך ממילא — איז זיין עבודה, „מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות", אין נאך אין א העכערן אופן,

וואס דאס ברענגט דעם ביהמ"ק השלישי, וואס איז „בנוי ומשוכלל למע־לה"[92], זאל זיין „חזון" כפשוטו, מ'זאל אים זען דא למטה מעשרה טפחים, ווייל: יבא ארי' במזל ארי' ויבנה אריאל בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס, במהרה בימינו ובחודש זה — מזל ארי' — ממש.

(משיחת ש"פ דברים תש"מ)

---

88) ועפ"ז מתורץ בפשטות מה שלאחרי שהרמב"ם האריך לבטל וכו' הדרך של מחשבי קצים (ומסיים „אבל אמתת העת על בורי' אינה מודעת"), ממשיך ומודיע קץ שהוא קבל, ואשר „זהו יותר אמתי מכל חשבון שנאמר בשום קץ", ע"ש,

אלא לפי שאי"ז בכלל בגדר מחשבי קצים, כיון שנתגלה אליו המצב והקץ,

ולכן מאריך ומדגיש לפני שמודיע הקץ „אבל יש אצלנו קבלה גדולה ונפלאה קבלתי אותה מאבי שקבל מאביו ומאבי אביו והוא קבל מאביו כו'".

ולהעיר מלקו"ש ח"כ ע' 234.

89) נעתק באוה"ת לנ"ך ח"ב ע' א'צז.

90) ראה בארוכה שיחה שלאח"ז. לקו"ש ח"ט ע' 24 ואילך.

91) וראה לעיל הערה 11.

92) רש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ובכ"מ. וראה לקו"ש חי"ח ע' 418. ושי"נ.